บทที่ 5
สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปและอภิปรายผลการดำเนินการ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงสำรวจ (Survey Research) ถึงการจัดการสิ่งแวดล้อมและศิลปวัฒนธรรม โดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนต้นแบบ โดยเฉพาะปัญหาด้านน้ำเสียและขยะมูลฝอย เพื่อนำไปสู่แนวทางการจัดการสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับชุมชนต้นแบบ ชุมชนที่ใช้เป็นชุมชนต้นแบบสำหรับการวิจัยในครั้งนี้คือ ชุมชนคลองจวน เขตสวนหลวง กรุงเทพมหานคร เนื่องจากเป็นชุมชนขนาดเล็กจำนวน 34 ครัวเรือน มีประชากรประมาณ 150 คน ทั้งนี้ได้แบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มประชากรในชุมชนต้นแบบที่เป็นตัวแทนของแต่ละครัวเรือน ครัวเรือนละ 1 คนเป็นรวมจำนวนทั้งหมด 34 คน และกลุ่มคณะกรรมการของชุมชนต้นแบบจำนวน 7 คน โดยเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาคือ แบบสำรวจสภาพพื้นที่ชุมชนต้นแบบ แบบสอบถามด้านการจัดการน้ำเสียและขยะมูลฝอย และแบบสัมภาษณ์ด้านวัฒนธรรมชุมชน ซึ่งสามารถสรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

1. สภาพพื้นที่ของชุมชนต้นแบบที่ทำการศึกษา พบว่ามีปัญหาเร่งด่วนที่ควรดำเนินการแก้ไข คือ ปัญหาน้ำเสียและขยะมูลฝอย เนื่องจากบริเวณที่ตั้งบ้านเรือนส่วนใหญ่อยู่ริมน้ำ และเป็นบ้านแบบพื้นยกสูง ทำให้เกิดน้ำท่วมขังบริเวณใต้ถุนบ้าน และมีการทิ้งขยะและน้ำเสียลงสู่แหล่งน้ำโดยตรง ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่อาจก่อให้เกิดปัญหาต่อสุขภาพตามมานั่นเอง

2. ในด้านการจัดการน้ำเสียของชุมชนต้นแบบ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความรู้เรื่องการจัดการน้ำเสียและขยะมูลฝอยอยู่ในระดับสูง คิดเป็นร้อยละ 92.3 และ 94.1 ตามลำดับ ในขณะที่ด้านความตระหนักต่อการจัดการน้ำเสียและขยะมูลฝอยพบว่าอยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 3.19 และ 3.20 คะแนน ตามลำดับ และระดับทัศนคติต่อปัญหาการจัดการน้ำเสียและขยะมูลฝอย พบว่าอยู่ในระดับปานกลางเช่นกัน คิดเป็นร้อยละ 3.20 และ 3.39 คะแนน ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของดารารัตน์ พงศ์รัตนามาน (2551) ที่ได้ทำการศึกษาข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างในครัวเรือนภายในเขตเทศบาลเมือง จังหวัดสระบุรี โดยพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความรู้ความเข้าใจเรื่องการจัดการขยะมูลฝอยอยู่ในระดับสูง ร้อยละ 94.7 ในขณะที่พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความตระหนักต่อปัญหาในระดับปานกลาง นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของสมโบว์ ฉัตรดำรง (2548) ที่ทำการศึกษากลุ่มตัวอย่างในครัวเรือนของเทศบาลตำบลกังแอน อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความรับรู้ด้านการจัดการขยะมูลฝอยในระดับมาก แต่มีการรับรู้ด้านสภาพปัญหาในระดับ

ปานกลาง ดังนั้นจึงควรมีการดำเนินกิจกรรมที่จะช่วยเสริมสร้างจิตสำนึกของคนในชุมชนเพื่อให้ตระหนักถึงปัญหามากยิ่งขึ้น โดยอาจจะดำเนินการในรูปแบบของการรณรงค์ให้เห็นถึงความสำคัญของปัญหา หรือการให้ข้อมูลความรู้เพิ่มเติมในลักษณะเชิงลึก

3. สาเหตุที่ก่อให้เกิดปัญหาน้ำเสียในชุมชนต้นแบบที่สำคัญ คือ ไม่มีระบบระบายน้ำเสียเพื่อส่งต่อไปยังระบบบำบัดของทางราชการ ประกอบกับคนในชุมชนส่วนใหญ่ไม่เคยมีการกำจัดสิ่งปฏิกูลในบ่อเกรอะมาก่อน จากจุดนี้คาดว่า น่าจะใช้การรณรงค์เพื่อให้คนในชุมชนเกิดความตระหนักต่อปัญหาน้ำเสียที่เกิดขึ้นแทนการให้ความรู้ หรืออาจจะเป็นการให้ความรู้ในเชิงลึกเพื่อให้คนในชุมชนมีความเข้าใจมากยิ่งขึ้น

4. สาเหตุที่ก่อให้เกิดปัญหาขยะมูลฝอยในชุมชนต้นแบบที่สำคัญ คือ ทางราชการมีการจัดเก็บวันละครั้งทางเรือ และบ้านเรือนบางหลังไกลจากจุดเก็บขยะ ซึ่งบางส่วนอาจมีการทิ้งขยะมูลฝอยออกนอกบ้านเรือนโดยตรง จากจุดนี้พบว่าควรใช้การรณรงค์หรือการให้ความรู้เพิ่มเติมในเชิงลึกเช่นเดียวกับกรณีปัญหาน้ำเสีย นอกจากนี้ยังพบว่า ปัญหาขยะมูลฝอยในชุมชนต้นแบบนี้ เป็นเรื่องที่ชุมชนสามารถนำไปสู่การจัดการขยะมูลฝอยในพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยอาศัยความร่วมมือกันภายในชุมชนต้นแบบเอง

5. จากการศึกษา พบว่าช่องทางการรับรู้ข่าวสาร การเข้าร่วมกิจกรรม และลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนต้นแบบนี้ สามารถใช้วิธีการรณรงค์หรือให้ความรู้เพิ่มเติมในเชิงลึก เนื่องจากในชุมชนดังกล่าวนิยมดำเนินกิจกรรมรูปแบบต่างๆ ร่วมกัน โดยมีผู้นำชุมชนเป็นศูนย์กลางในการกระจายข่าวสาร และเป็นผู้นำในการทำกิจกรรม ประกอบกับคนในชุมชนส่วนใหญ่ยินดีให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมต่างๆ รวมทั้งสังคมภายในชุมชนต้นแบบ ยังคงมีลักษณะแบบสังคมชนบทอยู่ มีความเป็นเครือญาติกัน ความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำชุมชนกับคนในชุมชนมีความอบอุ่น เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน

6. แนวทางที่ควรจะนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาน้ำเสีย และขยะมูลฝอยที่เหมาะสม พบว่า ควรเป็นแนวทางที่เน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน โดยพบว่า ทางชุมชนต้นแบบสามารถดำเนินการรณรงค์เพื่อช่วยกระตุ้นให้ผู้คนในชุมชนสนใจปัญหาสิ่งแวดล้อมได้ด้วยตนเอง คือ การรณรงค์การคัดแยกขยะ ซึ่งพบว่าชุมชนต้นแบบในปัจจุบันมีการคัดแยกขยะก่อนทิ้งอย่างสม่ำเสมอ คิดเป็นร้อยละ 47.1 คัดแยกก่อนทิ้งเป็นครั้งคราว คิดเป็นร้อยละ 35.5 และขยะที่คัดแยกสามารถนำไปขายสร้างรายได้เสริมแก่ชุมชน สามารถจัดตั้งเป็นกองทุนในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ที่สำคัญของชุมชนก็เป็นไปได้ ทั้งนี้คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างคู่มือความรู้เรื่อง “แนวทางการจัดการขยะมูลฝอย สำหรับชุมชนคลองจวน” เพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดการขยะมูลฝอยในพื้นที่ชุมชนต้นแบบอย่างถูกต้อง เหมาะสม อีกทั้งยังสามารถสร้างรายได้เสริมให้แก่ชุมชนอีกด้วย ซึ่ง

สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนกฤต บวกขุนทด (2553) ที่ได้ทำการศึกษารูปแบบการจัดการการจัดเก็บขยะชุมชน ในพื้นที่เขตองค์การบริหารส่วนตำบลโนนเมืองพัฒนา อำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา โดยพบว่ากลุ่มตัวอย่างได้เสนอแนะให้หน่วยงานรับผิดชอบที่เกี่ยวข้อง ได้ประสานงานให้ทางสาธารณสุข หรือสถานีอนามัยในเขตตำบลโนนเมืองพัฒนา มาให้ความรู้กับประชาชนในชุมชนและแนะนำรูปแบบการจัดการการเก็บขยะมูลฝอย รวมถึงการคัดแยกขยะที่สามารถนำกลับมาใช้งานได้อีก หรือนำมาขายให้กับพ่อค้าคนกลางเพื่อหารายได้มาเสริมให้กับครัวเรือนได้อีกทางหนึ่ง และการทิ้งขยะของคนในชุมชนจะได้ถูกสุขลักษณะทำให้ไม่เกิดโรคระบาดได้อีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ สามารถแยกเป็น 3 ด้าน คือ ข้อเสนอแนะเชิงพัฒนา ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย และข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงพัฒนา

ในการวิจัยครั้งนี้ เห็นว่า เพื่อเป็นการป้องกันปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมอันเกิดจากการจัดการน้ำเสียและขยะมูลฝอยของชุมชนต้นแบบ คือชุมชนคลองจวนนี้ จำเป็นต้องดำเนินการพร้อมขบวนการจัดการสิ่งแวดล้อมดังนี้

1.1 การให้ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนในชุมชนทุกระดับ รวมถึงผู้นำท้องถิ่น โดยให้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของความสำคัญที่ต้องมีการจัดการน้ำเสียและขยะมูลฝอย ปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อม สุขภาพอนามัย และคุณภาพชีวิตประชาชน การเข้าใจถึงความรู้ดังกล่าวโดยผ่านขบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน การฝึกอบรม การศึกษาดูงาน และการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับหน่วยงานหรือท้องถิ่นอื่นๆ

1.2 การรณรงค์และประชาสัมพันธ์ด้านการจัดการน้ำเสียและขยะมูลฝอยในบ้านเรือนโดยเริ่มต้นจากแหล่งกำเนิด ตลอดจนพื้นที่โดยรอบ เพื่อชี้ให้เห็นว่าปัญหาน้ำเสียและขยะมูลฝอยในชุมชน สามารถป้องกันได้โดยเริ่มตั้งแต่การจัดการภายในบ้านเรือนของตนเองเป็นอันดับแรก

1.3 การจัดกิจกรรมส่งเสริมเกี่ยวกับการจัดการน้ำเสียและขยะมูลฝอยอย่างต่อเนื่องเพื่อเป็นการกระตุ้นอยู่เสมอ โดยให้ความสำคัญกับประชาชนในชุมชนต้นแบบอย่างทั่วถึง

1.4 ส่งเสริมการจัดการน้ำเสียและการคัดแยกขยะจากครัวเรือน โดยชี้ให้เห็นถึงประโยชน์ที่ชุมชนจะได้กลับมา เช่น การคัดแยกขยะที่สามารถนำกลับมาใช้งานได้อีก หรือนำไปขายเพื่อหารายได้มาเสริมให้กับครัวเรือนได้อีกทางหนึ่ง เป็นต้น

2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ในการวิจัยครั้งนี้ เห็นว่า หน่วยงานรับผิดชอบที่เกี่ยวข้องต่างๆ เช่น สำนักการระบายน้ำ กรุงเทพมหานคร หรือสำนักงานเขตสวนหลวง เป็นต้น ควรมีนโยบายในการส่งเสริม และให้ความรู้ความเข้าใจ ตลอดจนให้ความร่วมมือกับชุมชนในการจัดการปัญหาน้ำเสียและขยะมูลฝอยในพื้นที่ชุมชนต้นแบบนี้อย่างชัดเจน

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรมีการวิจัยเชิงคุณภาพหรือการวิจัยเชิงลึก ในกลุ่มบุคคลที่มีพฤติกรรมการจัดการปัญหาน้ำเสียและขยะมูลฝอยที่ไม่เหมาะสม

3.2 ควรมีการศึกษาเชิงทดลอง เพื่อจัดกิจกรรมส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนได้รับความรู้ มีการปฏิบัติตัวที่ถูกต้องเหมาะสม ยั่งยืน